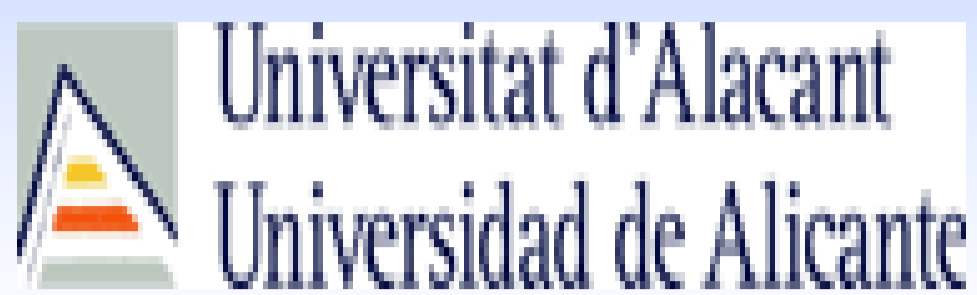

De cap a peus: unitats fraseològiques en el Tresor lexicogràfic valencià (TLV)

M. Isabel Guardiola
Universitat d'Alacant – ISIC/IVITRA
maribel.guardiola@ua.es

Introducció

El *Tresor Lexicogràfic Valencià* (TLV) és un diccionari de diccionaris, una gran base de dades lexicogràfica que aplega les dades contingudes en els diccionaris catalans publicats i també els inèdits elaborats al País Valencià prèviament a la normativització fabriana. Aquestes obres, bàsicament bilingües català-espanyol, de mida i volum variables, són una font fonamental per a la història del lèxic i l'estudi del català parlat en territori valencià.

A diferència del que s'observa en la lexicografia de referència del català actual (cf. Colomina & Guardiola 2002 i 2003), la presència de les unitats fraseològiques (UF) –locucions, modismes i parèmies, en general– és destacable en les obres que conformen aquest *Tresor*. Cal indicar, però, que hi tenen cabuda com a entrades de l'article lexicogràfic, no sempre lematitzades en la paraula o paraules que es consideren clau, i, només en els diccionaris del darrer terç del XIX, ja apareixen dins de la microestructura.

En aquest pòster presentarem: a) una selecció de 20 unitats fraseològiques (amb algunes variants) que trobem en el TLV –inclòs el DLlombart (1887) i el DMGadea (1891) que no formen part d'aquesta base de dades– i que contenen els mots *cap* –diversos sentits– i *peu(s)*; i, b) el recorregut que han fet en la lexicografia catalana de referència posterior.

UF amb cap

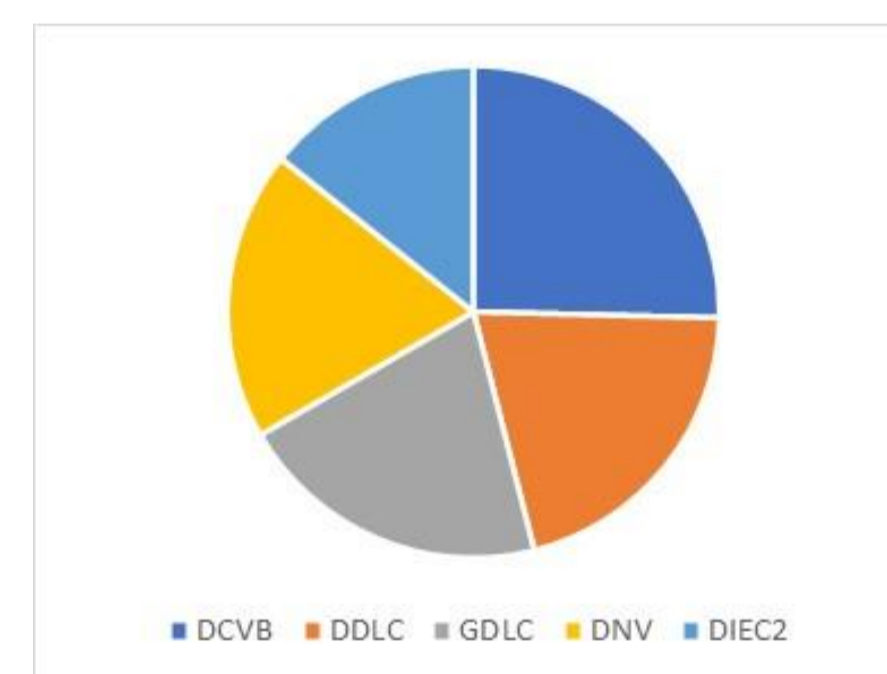
1. *abaixar* (o *acatxar*) *el cap* 'resignar-se i obeir' (Font i Piris 1847; Llombart 1887; MGadea 1891; DCVB; DIEC2; DDLC; DNV; GDLC)
2. *anar-se'n el cap* (a algú) 'embogir' (Font i Piris 1847; Llombart 1887; MGadea 1891; DNV)
3. *de cap a peus* 'completament' (Pla 1880; Llombart 1887; MGadea 1891; DCVB; DIEC2; DDLC; DNV; GDLC)
4. *més val ser cap de sardina que cua de pagell* (o *de peix*) 'convé ser amo d'una cosa menuda que no criat d'una gran' (Lamarca 1839 i 1842; Font i Piris 1847; Escrig 1851; Pla 1880; Llombart 1887; MGadea 1891; DCVB; GDLC)
5. *no tenir ni cap ni centener / sense cap ni centener* 'ser una cosa absurda' (Font i Piris 1847; Pla 1880; Llombart 1887; MGadea 1891 i 1915; DCVB; DIEC2; DDLC; DNV; GDLC)
6. *pegar de cap en les parets* 'estar desesperat per aconseguir una cosa' (Font i Piris 1847; Llombart 1887; MGadea 1891; DCVB)
7. *perdre el cap* 'embogir' (Font i Piris 1847; Llombart 1887; MGadea 1891; DCVB; DIEC2; GDLC)
8. *ser* (o *tenir*) *un mal cap* 'ser poc reflexiu' (Font i Piris 1847; Llombart 1887; MGadea 1891; DDLC; DNV; GDLC)
9. *tenir el cap d'oriolet* 'ser poc reflexiu' (Lamarca 1842; Font i Piris 1847)
10. *tenir el cap ple de pardalets* 'ser fantasiós' (Lamarca 1842; Llombart 1887; MGadea 1891; DCVB; DIEC2; DDLC; DNV; GDLC)

UF amb peu

1. *a peu* 'caminant' (OPou 1575; Sanelo 1802; Escrig 1851; Llombart 1887; MGadea 1891; DCVB; DIEC2; DDLC; DNV; GDLC)
2. *a quatre peus* 'amb les quatre extremitats a terra per poder caminar' (Ros 1770; Sanelo 1802; MGadea 1891; DCVB; DDLC) –DLlombart 1997: *a quatre cames*
3. *a peu pla* 'al mateix nivell' (Lamarca 1839 i 1842; Font i Piris 1847; Escrig 1851; Pla 1880; Llombart 1887; MGadea 1891; DCVB; DIEC2; DDLC; DNV; GDLC)
4. *a(l) peu coix* 'amb un peu enlaire sense tocar terra' (Ros 1764 i 1770; Sanelo 1802; CMG 1825; Font i Piris 1847; Pla 1880; Llombart 1887; MGadea 1891; DCVB; DIEC2; DDLC; DNV; GDLC)
5. *amb bon peu* 'satisfactòriament' (Font i Piris 1847; Llombart 1887; MGadea 1891; DCVB; DDLC; GDLC)
6. *amb peus de plom* 'amb molta precaució' (Font i Piris 1847; Llombart 1887; MGadea 1891; DCVB; DIEC2; DDLC; DNV; GDLC)
7. *ballar amb un peu* 'estar molt content' (Llombart 1887; MGadea 1891; DCVB; DDLC; DNV)
8. *caure de peus* (com els gats) 'tenir sort' (Llombart 1887; MGadea 1891 i 1909; DCVB)
9. *faltar la terra dels peus* (a algú) 'no poder-se aguantar dret per una sorpresa' (Font i Piris 1847; Llombart 1887)
10. *trobar* (algú) *sabata* (o *sabateta*) *de son peu* 'rebre les conseqüències del que s'ha fet' (Lamarca 1842; Font i Piris 1847; Escrig 1851; Cabrera 1868; Llombart 1887; MGadea 1891; DCVB; DDLC; DNV; GDLC)

Conclusions

1. Genealogia de la transmissió interna de la lexicografia valenciana
2. Genealogia de transmissió a la lexicografia posterior

3. Valor del TLV: riquesa (parèmies i variants) → necessitat d'arregla

Bibliografia

1. Colomina i Castanyer, Jordi & M. Isabel Guardiola i Savall (2002): "La transmissió de la fraseologia del *Tresor Lexicogràfic Valencià* al *Diccionari Català-Valencià-Balear*", en Guiscafrè & Picornell (cur.), *Actes del Congrés Internacional Antoni M. Alcover*, Palma, UIB / PAM, 454-482.
2. Colomina i Castanyer, Jordi & M. Isabel Guardiola i Savall (2003): "Contribució del *Tresor lexicogràfic valencià* als diccionaris valencians actuals", en Battaner & DeCesaris (ed.), *De Lexicografia. Actes del I Symposium Internacional de Lexicografia*, Barcelona, IULA, 337-352.
3. DCVB = Alcover, Antoni & Francesc de B. Moll: *Diccionari català-valencià-balear*, <https://dcbv.iec.cat/>
4. DDLC = *Diccionari descriptiu de la llengua catalana*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans <<http://dcc.iec.cat/ddlc1/scripts>>
5. DIEC2 = *Diccionari de la llengua catalana*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans <<https://dlc.iec.cat>>
6. DNV = *Diccionari normatiu valencià*, València, Acadèmia Valenciana de la Llengua <<http://www.avl.gva.es/lexicval>>
7. GDLC = *Gran diccionari de la llengua catalana*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana <<http://www.diccionari.cat>>
8. TLV = *Tresor lexicogràfic valencià*, a càrrec de M. Isabel Guardiola (en elaboració).